

Pustinjski turizam

Belaj, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:070010>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-10**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Tomislav Belaj

PUSTINJSKI TURIZAM

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, rujan 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Tomislav Belaj

DESERT TOURISM

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

mr. sc. Ivan Hegeduš, v.pred.

Čakovec, rujan 2023.

Čakovec, 20. veljače 2023.

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2022-MTS-R-99

Pristupnik: **Tomislav Belaj (0313025403)**
Studij: Menadžment turizma i sporta
Smjer: Menadžment turizma

Zadatak: **Pustinjski turizam**

Opis zadatka:

Pustinje diljem cijeloga svijeta sve više postaju turistički resursi i dio cjelogodišnjih turističkih atrakcija. Koje su najpoznatije pustinje svijeta i koje od tih pustinja privlače najviše posjetitelja? Kako i na koji način se one promoviraju i koje vrste specifične vrste turizma one nude posjetiteljima? Postoje li u pustinjskim oazama smještajni kapaciteti? Promovira li se dovoljno pustinjski turizam? Koje su najčešće atrakcije pustinjskog turizma? Jeli se lokalno stanovništvo obogatilo upravo zbog pustinjskog turizma budući da nude avanturistički turizam i takvu vrstu turizma "masno" naplaćuju? Iz kojih zemalja dolazi većina turista i dolazi li samo bogatija klijentela u pustinje? Kakva je obrazovna struktura pustinjskih vodiča?

Rok za predaju rada: 20. rujna 2023.

Mentor:

mr. sc. Ivan Hegeduš, v. pred.

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

ZAHVALA

Želim zahvaliti dragom mentoru na vođenju, savjetima i strpljenju tijekom pisanja, čime je omogućio da temu svojeg završnog rada kvalitetno razložim i sročim u strukturiranu cjelinu.

Tomislav Belaj

Sažetak

Pustinjski turizam počinje se razvijati paralelno s masovnim turizmom. Poboljšanjem zračnog prometa ljudima su daleke destinacije postale sve pristupačnije. Napretkom masovnog turizma, turisti su željni posjetiti destinacije koje su specifičnije od svakodnevnih destinacija. Turisti više ne žele boraviti na urbanim prostorima gdje cirkulira velik broj ljudi, nego žele posjetiti turističke lokalitete koji su prostorno udaljeni od urbane sredine i na kojima se mogu fizički i psihički opustiti od užurbanog načina života. Posjetitelji odabiru destinacije koje su prirodno atraktivne, koje su jednostavne i sadrže mnogo turističkih sadržaja. Posjetitelji se odlučuju za planine, otoke, prašume i pustinje. Prema takvim vrstama turizma, djelatnici moraju detaljno prilagoditi turističku ponudu kako bi ostavili dobar dojam na turiste. Posjetitelji na takvim putovanjima žele upoznati prirodne ljepote, lokalnu kulturu, način rada lokalnog stanovništva i stil života. Kao turističke destinacije, jedne od najvećih pustinja nalaze se u Africi i Aziji te zauzimaju velik površinski prostor koji sve više dobiva mogućnost za napredak. Pustinjski turizam slabije dolazi do izražaja jer se ponuda treba detaljno prilagoditi teškim vremenskim uvjetima. Cilj pustinjskog turizma je upoznati način života lokalnog stanovništva te naučiti najosnovnije pojmove o određenim pustinjama. Postoje različite turističke atrakcije koje se mogu vidjeti u pustinjama. Najpoznatije aktivnosti kojima se turisti mogu baviti su jahanje deva, promatranje zvijezda, boravak u oazama te vožnja različitim prijevoznim sredstvima. Turistima koji se odluče za duži odmor od jednog dana, lokalno stanovništvo stavlja na raspolaganje vlastite smještajne kapacitete. Također uz smještaj lokalnog stanovništva turistima su na raspolaganju hoteli, šatori i različita kamp odredišta. Turistički aranžmani u pustinjama temelje se na otkrivanju novih načina života, upoznavanju kulturno-povijesne baštine, bavljenju aktivnostima koje su karakteristične za pustinjski prostor i upoznavanju pustinjskog ekosustava. Najposjećenije pustinje svijeta su Sahara, Wadi Rum, Namib, Gobi i Taklamakan. Svaka od navedenih je različita i specifična po svojim sadržajima. Napredak pustinjskog turizma očituje se u poštivanju tradicijskih kultura lokalne zajednice i očuvanju pustinjskih prostora.

Ključne riječi: *Pustinjski turizam, masovni turizam, pustinja, Afrika, Azija, razvoj pustinjskog turizma, turistički potencijal.*

Sadržaj

Sažetak

1. UVOD	7
2. POJAM PUSTINJE	8
3. PUSTINJSKI TURIZAM	11
3.1. Najpoznatije pustinje svijeta i njihov geografski položaj	12
3.2. Specifični oblici turizma u pustinjama	15
3.3. Atrakcije i aktivnosti pustinjskog turizma	17
3.4. Smještajni kapaciteti pustinjskog turizma	19
3.5. Promocija pustinjskog turizma	20
4. POZITIVNI I NEGATIVNI UČINCI PUSTINJSKOG TURIZMA NA LOKALNO STANOVNIŠTVO	21
4.1. Obrazovna struktura pustinjskih vodiča	22
5. ISTRAŽIVANJE ISKUSTVA TURISTA PUSTINJSKOG TURIZMA	22
5.1. Metodologija istraživanja	23
5.2. Karakteristike uzroka	23
5.3. Rezultati istraživanja	25
5.4. Ograničenja istraživanja	34
6. ZAKLJUČAK	35
7. LITERATURA	37
Prilozi	38

1. UVOD

Pustinjski turizam danas postaje sve popularnija vrsta turizma, razvojem informatičke tehnologije potencijalni posjetitelji pustinja mogu se lako informirati o određenim pustinjama. Pustinjski prostori poznati su po visokim temperaturama, velikim pješčanim površinama i odsustvu padalina. Pustinje se nalaze gotovo na svakom kontinentu te su najčešće smještene u unutrašnjosti kontinenta. Osim prirodnih značajki, pustinje su poznate po tradicionalnom načinu života lokalnog stanovništva, kulturno-povijesnim ostavštinama i atrakcijama koje se svakodnevno razvijaju. Razvoj turizma na pustinjskim područjima pridonosi boljem funkcioniranju lokalne zajednice. Također, razvojem turizma paralelno se razvija trgovina, promet i gospodarstvo. Loša strana pustinjskog turizma je povećanje stope kriminala i zagađenje pustinjskih područja. Pravilnim korištenjem prirodnih resursa, pažljivim kreiranjem turističkih aranžmana i čuvanjem kulturno-povijesne ostavštine pustinjski turizam u budućnosti može postati svjetski poznata vrsta turizma (Petrić, 2006).

Cilj pustinjskog turizma u budućnosti je istražiti koje pustinje su najviše posjećene, koje atrakcije sadrže pojedine pustinje, kako i na koji način pustinjski turizam utječe na lokalno stanovništvo te istaknuti važnost očuvanja pustinja za daljnji razvoj turizma. Također cilj je utvrditi potencijalne aktivnosti za poboljšanje pustinjskih doživljaja i istaknuti prirodne i društvene resurse koji zajedno čine turističku ponudu. Provedeno je istraživanje pomoću *online* anketnog upitnika kojim se nastoji utvrditi koliko su posjetitelji pustinja bili zadovoljni turističkim aranžmanom, kojim aktivnostima su se bavili tijekom putovanja, koji su njihovi prijedlozi za napredak pustinjskog turizma te kako pustinjski turizam utječe na lokalnu zajednicu. Završni rad podijeljen je na šest matičnih poglavlja. U prvom, uvodnom dijelu, objašnjen je pojam pustinjskog turizma i vrste pustinja. Nakon toga slijedi konkretan pregled pustinjskog turizma. Nabrojene su najpoznatije pustinje svijeta, specifični oblici turizma na pustinjskim područjima, atrakcije i aktivnosti, smještajni kapaciteti te promocija pustinjskog turizma. U trećem dijelu objašnjeni su pozitivni i negativni učinci pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo. U četvrtom dijelu također se upisuje obrazovna struktura pustinjskih vodiča. U petom poglavlju opisuju se rezultati *online* anketnog upitnika, nakon kojeg slijedi posljednje poglavlje u kojem se nalazi zaključak, popis korištene literature, popis slika i popis grafova korištenih u radu. Na samom kraju nalaze se prilozi koji sadrže slike anketnog upitnika korištenog za istraživanje.

2. POJAM PUSTINJE

Pustinja se može definirati kao područje u kojem prevladava suho, vruće pješkovito tlo koje zauzima velik površinski prostor. Prosječna pustinja ima vrlo visoke temperature u najmanje jednom dijelu godine i većina njih sadrži nevjerojatnu raznolikost biljaka i životinja koje su se prilagodile ekstremnim klimatskim i geografskim uvjetima. Pustinja je mjesto na koje prosječno godišnje padne mala količina padalina te većina nakupljene vlage se gubi evaporacijom odnosno isparivanjem. Pustinja se mogu podijeliti na suptropske, obalne, u kišnoj sjeni i unutarnje pustinje. Većina svjetskih pustinja je suptropska. Suptropska pustinja nastaje najvećim dijelom kroz kruženje zraka u Zemljinoj atmosferi. Vlažni i vrući zrak uzdiže se blizu ekvatora te zatim spušta kišu u tropima i se zatim kreće prema suptropskim područjima. Kad taj zrak dođe do suptropskih područja već je isušen te se zbog toga na takvim područjima rijetko stvaraju oblaci i kiša što na kraju dovodi do visokih temperatura i smanjene vlažnosti. Budući da nad pustinjama pretežito nema slojeva oblaka, one se zagrijavaju danju, i brzo se hlade noću. Pustinja Sahara najbolji je primjer suptropske pustinja (Ferguson, 2002).

Slika 1 Suptropska pustinja Sahara

Izvor: <https://www.meteorologiaenred.com/bs/pustinja-svijeta.html>

Obalne pustinje nastaju na područjima gdje hladne oceanske struje blizu obale rashlađuju zrak i time se stvara magla bez kišnih oblaka. Južnoamerička pustinja Atakama jedna je od dvije obalne pustinje na svijetu. Druga obalna pustinja Namib nalazi se u Africi.

Slika 2 Obalna Pustinja Atakama

Izvor: <https://www.onearth.org/ecoregions/atacama-desert/>

Južnoamerička Patagonijska pustinja najbolji je primjer pustinje u kišnoj sjeni. Pustinje u kišnoj sjeni karakteristične su po tome jer se nalaze u sjeni planina. Vlažni vjetrovi s oceana preko planinskih masiva se hlade i spuštaju vlagu na morskoj strani planine. Vjetrovi zatim pušu drugu stranu planinskog masiva, odnosno kišnu sjenu prenoseći vrući i suhi zrak.

Slika 3 Patagonijska pustinja u kišnoj sjeni

Izvor: <https://a-z-animals.com/blog/the-patagonian-desert/>

Posljednja vrsta pustinje su unutarnje pustinje. Unutarnje pustinje karakteristične su po tome što zauzimaju velik površinski prostor te se nalaze u unutrašnjosti kontinenta. Specifične su po visokim temperaturama i odsustvu padalina. Oceanski vjetrovi koji dopiru do njih ne sadrže vlagu te su zbog toga izrazito suhe i vruće. Unutarnje pustinje također karakteriziraju pustinjske dine. Dine nastaju kada pijesak koji je nošen vjetrom naiđe na uzvisinu ili zapreku na pustinjskoj površini, poput stijena ili biljaka, pa se počine sakupljati oko nje. Oblici dina ovise o načinu puhanja vjetra. Postoje četiri osnovne vrste dina. Zvezdaste dine su dine koje nastaju na mjestima gdje vjetrovi kontinuirano mijenjaju smjer što dovodi do zvezdastog oblika dine. Poprečne dine stvaraju se pod pravim kutom u odnosu na smjer vjetra. Polumjesečasto oblikovane dine su dine koje nastaju kada vjetar puše konstantno iz istog smjera. Seif-dine su oblici koji nastaju zbog malih promjena smjera vjetra te su one ujedno i najmanje dine. Najbolji primjer unutarnje pustinje s zvezdastim oblicima dina je pustinja Gobi koja se nalazi u Aziji.

Slika 4 Pustinja Gobi

Izvor: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Gobi_Desert

Pustinjske prostore ne čini samo pijesak. Zapravo, pijesak prekriva samo jednu četvrtinu suhih pustinjskih područja. Većina svjetskih pustinja kombinacija je različitih vrsta površina. Mnoge kilometarske površine prekrivene su šljunkom, glinovitim tlom i stijenama. Osim pijeska, pustinje diljem svijeta sadrže velike površine isušanih jezerskih dna koje se nazivaju plaje. Plaje nastaju kada se voda od rijetkih padalina nakuplja na nižim mjestima, a potom se isuši (Ferguson, 2002: 10-12)

3. PUSTINJSKI TURIZAM

Pustinjski turizam specifičan oblik turizma kojeg karakteriziraju proizvodi i usluge koje nisu vidljive u svakodnevnim oblicima turizma. Za razliku od standardnih smještajnih objekta poput hotela, motela, apartmana, u pustinji turisti se moraju prilagoditi klimatskim i prirodnim uvjetima ako žele ostvariti noćenje. Pustinjski turizam danas postaje sve popularnija vrsta odmora zbog odsustva svakodnevne gradske buke, užurbanog načina života i gradskog zagađenja. Lokalno stanovništvo i lokalni turistički vodiči turistima prezentiraju prirodne ljepote pustinje te također upozoravaju na njezine potencijalne opasnosti (<https://www.britannica.com/science/desert/Environment>).

Aktivnosti kojima se turisti mogu baviti također su karakteristične za pustinjsko područje. Odabir pustinjske lokacije za posjet ili putovanje može ovisiti o različitim čimbenicima. Kao prvi najvažniji čimbenik izdvaja se prirodna ljepota pustinje. Pustinjske regije koje imaju atraktivnu prirodnu ljepotu koja privlači turiste definitivno je važan motiv za dolazak. Estetska privlačnost pustinje također može biti ključni faktor za mnoge turiste i posjetitelje. Raznolikost aktivnosti kao čimbenik također ima veliku ulogu prilikom odabira lokacije. Pustinje koje nude različite aktivnosti privlače različite karaktere turista. Neki mogu biti zainteresirani za safari pustinjom, dok drugi žele iskusiti jahanje devama, pješaćenje ili vožnju terenskim vozilima. Što više pustinjskih aktivnosti određena pustinja pruža, to može privući više posjetitelja. Sljedeći čimbenik su kulturni i povijesni segmenti. Odabir pustinje može biti potaknut i njenim kulturnim i povijesnim značajem. Neki turisti mogu biti zainteresirani i motivirani za posjet starim gradovima, utverdama ili arheološkim nalazištima smještenim u pustinji. Bogata povijest i kultura mogu biti privlačne za turiste koji traže jedinstveno kulturno iskustvo. Pristupačnost je također važan čimbenik u odabiru pustinjske lokacije. Pustinje koje su dobro povezane s prometnim mrežama, kao što su zračne luke, ceste ili željeznice, mogu biti privlačne iz razloga jer su lako prometno dostupne turistima. Blizina hotela, restorana i drugih turističkih objekata također mogu utjecati na odabir pustinjske lokacije. Vremenski uvjeti mogu se smatrati kao ključnim čimbenicima za odlazak u pustinjske regije. Neki turisti preferiraju sušne i vruće pustinje, dok drugi radije biraju pustinje s umjerenim temperaturama ili s mogućnostima hlađenja tijekom noći. Posljednji čimbenik koji utječe na odabir pustinjske lokacije je sigurnost. Turisti obično preferiraju lokacije s dobrim sigurnosnim uvjetima i minimalnim rizicima od prirodnih ili kriminalnih incidenata (<https://www.unwto.org/>).

3.1. Najpoznatije pustinje svijeta i njihov geografski položaj

Pustinje kao prostorno velik prostor nalaze se gotovo na svakom kontinentu. Pretežito su smještene u unutrašnjosti kontinenta ili uz planinske masive.

Jedna od najpoznatijih svjetskih pustinja je Sahara. Sahara je najveća pustinja na svijetu te se kao takva prostire preko gornje trećine afričkog kontinenta. Pojam njezine veličine najbolje opisuje činjenica da bi se unutar nje moglo stisnuti svih pedeset država SAD-a. Sahara je dobila ime po arapskoj riječi koja znači pustinja. Prema vrsti, Sahara je suptropska pustinja te je specifična po odsustvu vlažnih vjetrova i po izrazito visokim temperaturama. U njoj se nalaze suha riječna korita, šljunkovite ravnice, nepregledna mora pijeska ispunjena dinama i planine. Prema brojnim znanstvenicima, susjedna Arapska pustinja zapravo predstavlja nastavak Sahare. Poznata je po širokim pješčanim prostorima i visokim temperaturama. Sahara se prostire kroz deset država sjeverne i unutrašnje Afrike. Najveći dio Sahare prostire se preko teritorija Alžira koji se nalazi na sjeveroistoku Afrike. Sahara se velikim djelom prostire na području Libije, Nigera, Tunisa, Sudana i Egipta. Manjim dijelom Sahara zauzima prostore Mauritanije, Eritreje, Čada i države Mali.

Sljedeća značajna svjetska pustinja je Arapska pustinja. Arapska pustinja smještena je u zapadnoj Aziji prvenstveno na Arapskom poluotoku. Poznata je po svojem velikom površinskom prostoru i vrućoj klimi. Arapska pustinja najpoznatija je po svojim golemim dinama koje se uzdižu i do 240 metara visine. Pustinja se proteže kroz Saudijsku Arabiju, Jemen, Oman, Ujedinjene Arapske Emirate, Kuvajt, Katar, Bahrein i Jordan. Pustinja Atakama nalazi se u Južnoj Americi pretežito u sjevernom Čileu, ali se također proteže do južnog Perua. Atakama je poznata kao jedno od najsuših mjesta na Zemlji, gdje pada vrlo malo padalina te je zbog toga privlačna turistima. Pustinja je omeđena Andama na istoku, obalnim lancem na sjeveru i Tihim oceanom na zapadu. Pustinja Atakama prostire se najvećim dijelom u državi Čile (Ferguson, 2002: 27-28).

Prema (<https://www.britannica.com/place/Western-Australia>) Iduća poznata pustinja je Australijska pustinja koja se nalazi u središtu Australije. Pojam „australska pustinja“ pretežito se odnosi na velika i sušna područja Australije koje karakteriziraju visoke temperature, rijetka vegetacija i niske količine padalina. Australsku pustinju čine broj manjih pustinja koje čine značajan dio australskog kontinenta te je svaka od njih poznata po svojim jedinstvenim krajolicima i ekosustavima. Najveće i najpoznatije australske pustinje su Velika Viktorijina pustinja, Velika pješčana pustinja, Pustinja Simpson, Pustinja Tirari i Kamenita pustinja,

Veliku Viktorijinu pustinju karakteriziraju prostrane pješčane dine, slana jezera i kamenjari te je ona ujedno i najveća pustinja u skupini australskih pustinja. Velika pješčana pustinja također je poznata po svojim pješčanim dinama, koje uključuju poznatu „Big Red“ dinu. Velika pješčana pustinja ujedno je stanište jedinstvene flore i faune koja je prilagođena ekstremnim vremenskim uvjetima. Pustinja Simpson se proteže po dijelovima Sjevernog teritorija Queenslanda i Južne Australije. Pustinja uključuje najduže paralelne dine na kontinentu. Pustinja Tirari značajna je po kamenim pustinjskim ravninama te je relativno ravna. Tirari je najvećim dijelom smještena na jugu Australije. Kamenita pustinja također pokriva dijelove Južne Australije te je poznata po svom kamenitom terenu i raznolikim biljnim vrstama.

Pustinja Takla makan jedna od najvećih i najsuših pustinja na svijetu, a nalazi se na sjeverozapadu Kine. Ime „Takla makan“ dolazi iz ujgurskog porijekla što znači mjesto bez povratka. Prema vrsti, pustinja Takla makan je unutarnja pustinja te je okružena planinama Tian Shan na sjeveru i planinama Kunlun na jugu. Pustinja Takla makan poznata je po tome što najsurovije klimatske uvjete, s temperaturama koje mogu dramatično varirati između dana i noći. Zime su poprilično hladne dok su ljeta izrazito vruća. Pustinja Takla makan najvećim dijelom obuhvaća područje Kine.

Iduća površinom velika pustinja je pustinja Gobi koja se nalazi u sjevernoj Kini i južnoj Mongoliji. Pustinja je poznata po svojoj jedinstvenim geografskim obilježjima, oštroj klimi i raznolikim ekosustavima. Pustinja Gobi prema vrsti je unutarnja pustinja. Smještena je između planina Altaj i sjevernog ruba tibetanske visoravni. Prostire se kroz dijelove južne Mongolije i sjeverne Kine. Pustinja je podijeljena na nekoliko različitih regija, uključujući planine Gobi i Altai te istočnu i zapadnu pustinju Gobi. Pustinja karakteristična po tome što privlači interes znanstvenika i istraživača zbog svojih potencijala i izazovnog okoliša. U pustinji su provedene brojne ekspedicije koje su dovele do otkrića fosila, ostataka dinosaura i drevnih artefakata.

Daljnja pustinja na području Azije je Azijska pustinja koja se sastoji od nekoliko velikih pustinja koje prekrivaju značajne dijelove regije. Najpoznatije pustinje tog područja su pustinje Karakum, Kyzlykum i već spomenute pustinje Gobi i Takla Makan. Pustinja Karakum smještena najvećim dijelom u Turkmenistanu te je jedna od najvećih pustinja Azijskog područja. Pustinja Karakum nalazi se sjeverno od Aralskog jezera i istočno od Kaspijskog jezera. Poznata je po tome što je kroz nju izgrađen Kanal Karakum koji je velikim dijelom plovni te služi kao napajanje poljoprivrednih površina. Pustinja Kyzlykum nalazi se

na 11. mjestu najvećih svjetskih pustinja te se proteže kroz dijelove Turkmenistana, Kazahstana i Uzbekistana. Pustinju karakterizira mješavina sjenovitog terena i pješčanih dina. Pustinja Kyzlykum smještena je između rijeka Amu-Darja i Sir-Darja te je zbog njihovih blizina bogata biljnim i životinjskim svijetom. Ime pustinje na turskom, uzbečkom i kazaškom jeziku znači „Crveni pijesak“.

Obalna pustinja Namib nalazi na južnom dijelu Afričkog kontinenta. Često se smatra jednom od najstarijih pustinja na svijetu, sa svojim surovim krajolikom koji se milijunima godina oblikovao zbog klimatskih i geoloških promjena. Pustinja je poznata zbog svojih ekstremnih vremenskih uvjeta te kao takva nije često uključena u turističke tokove. Unatoč teškim uvjetima, pustinja je stanište raznolikog života. Najpoznatija vrsta prilagođena pustinji su pustinjski slonovi i razni gmazovi koji su se razvili kako bi preživjeli u ovom izazovnom okruženju. Namib je također poznata po obalnoj magli, koja nastaje kada se vlažan zrak iz Atlantskog oceana kondenzira pri susretu s hladnijim pustinjskim zrakom. Pustinjska magla podržava razne oblike života, uključujući kukce, ptice i specijalizirane biljke koje su se prilagodile kako bi uhvatile vlagu iz magle. Pustinja Namib obuhvaća zemlje Namibije, Angole i Južne Afrike.

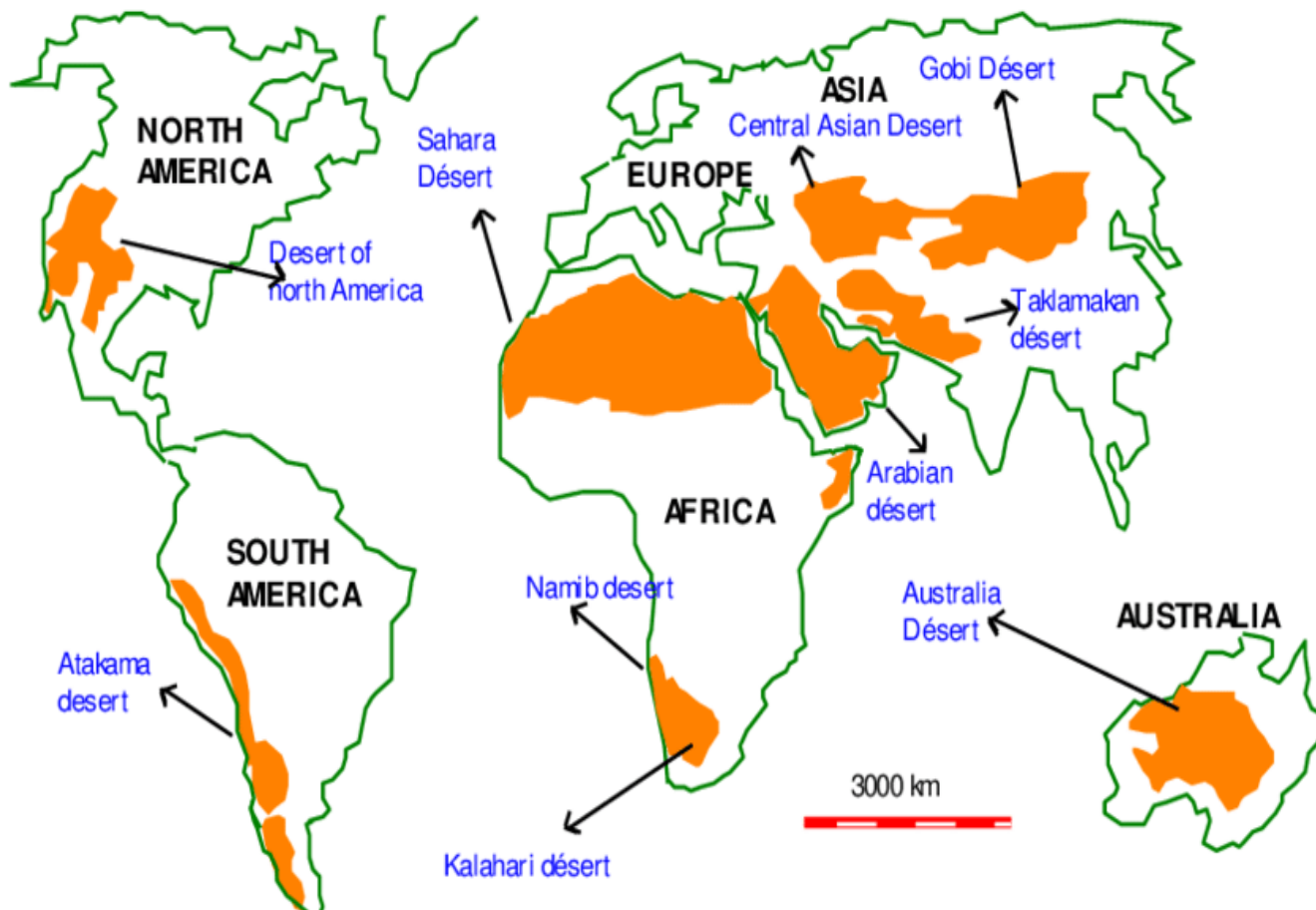
Pustinja Kalahari također kao pustinja Namib smještena je u južnoj Africi. Prostire se kroz dijelove Bocvane, Namibije i južne Afrike. Unatoč tome što se naziva pustinjom, Kalahari nije tradicionalna pješčana pustinja poput Sahare, Kalahari je zapravo regija koju karakterizira sušna klima i oskudna vegetacija. Kalahari ima polusušu klimu s relativno malom količinom oborina te je zbog toga postala popularno odredište za eko-turizam i safari s divljim životinjama.

Posljednja poznata svjetska pustinja je pustinja Sjeverne Amerike koja se odnosi na različite pustinje unutar sjevernoameričkog kontinenta. Svaka od njih ima svoje jedinstvene karakteristike i ekosustave. Najpoznatije pustinje tog područja su Sonora, Mojave, pustinja velikog bazena, pustinja Chihuahuan i pustinja Colorado. Ove pustinje razlikuju se u pogledu klime, biljnog i životinjskog svijeta te zemljopisa. Unatoč teškim vremenskom uvjetima, ove regije često pokazuju iznenađujuću raznolikost života koji se morao prilagoditi njihovim zahtjevnim standardima.

Sve navedene pustinje sadrže puno istih ili sličnih elemenata, razlikuju se po prostornom obuhvatu i bogatstvu flore i faune. Klime na pustinjskim područjima su pretežito suhe, vruće bez puno padalina. Zbog ekstremnih vremenskih uvjeta neke pustinje su turistički manje

poznate i posjećene od drugih pustinja. Svaka od njih sadrži specifične elemente koji stvaraju razliku između pustinja te služe kao temelj za daljnji razvoj pustinjskog turizma. (Ferguson, 2002: 30-35).

Slika 5 Najpoznatije pustinje svijeta i njihov geografski položaj

Izvor: <https://geology.com/records/largest-desert.shtml>

3.2. Specifični oblici turizma u pustinjama

Pustinjski prostori su i danas relativno dobro očuvani te kao takvi predstavljaju dobar temelj za daljnji razvoj turizma. Iskorištavanjem pustinjskog prostora cilj je predvidjeti utjecaj turizma, odnosno definirati pozitivne i negativne učinke. Pustinjski turizam prvenstveno se temelji na održivom razvoju i očuvanju jedinstvenih ekosustava. Daljnjim razvojem pustinjskog turizma, poboljšavaju se životni uvjeti lokalnog stanovništva i lokalno stanovništvo počinje biti uključeno u izvlačenju koristi iz turističke djelatnosti. Postizanje održivog pustinjskog turizma zahtjevan je i kontinuiran proces koji zahtijeva konstantno praćenje utjecaja, uvođenje potrebnih, preventivnih i korektivnih mjera kako bi se postigli

planirani ciljevi. Masovni turizam na pustinjskim područjima je neprikladan zbog nekoliko ograničenja. Poznavanje pustinje za turiste je ograničeno, te pustinje kao takve nisu široko shvaćene. Specifični oblici turizma koji su održivi u pustinjskim područjima ne moraju nužno biti svima privlačni. Zbog teške pustinjske klime, uvjeti za posjetitelje nisu uvijek prikladni i ugodni. Tipovi turizma koji najbolje odgovaraju lokalnim očekivanjima i karakterističnom pustinjskom okolišu su sajamski turizam, ekoturizam, adrenalinski turizam, i turizam solidarnosti. Sajamski turizam, ekoturizam i turizam solidarnosti temelji se na sličnim načelima te nude nešto drugačiji raspon proizvoda i usluga nego adrenalinski turizam. Adrenalinski turizam postaje sve popularniji zbog široke ponude usluga. Mladi turisti većinom žele testirati svoje fizičke sposobnosti kroz neke adrenalinske aktivnosti, kao što su vožnja terenskim vozilima, skijanje kroz pješčane dine ili preživljavanje uz teške uvjete u pustinji. Ekoturizam, turizam solidarnosti i sajamski turizam temelje se na očuvanju tradicionalnog načina života lokalnog stanovništva i upoznavanju pustinjskog života. Ekoturizam više je baziran na istraživanje pustinjskih prostora i upoznavanju načina kako zaštititi pustinjske prostore. Posjetiteljima nudi interpretacije kulturne i prirodne baštine te uključuje putovanja u manjim grupama turista. Solidarni turizam je vrsta turizma koja podrazumijeva solidarni odnos lokalnog stanovništva i turista. Lokalno stanovništvo prezentira prirodna i kulturna bogatstva svojeg područja turistima dok se turisti educiraju o njihovom načinu života. Solidarni turizam može predstavljati prikladan temelj za daljnji razvoj ostalih oblika turizma. Sajamski turizam baziran je na proizvodima pustinjskog turizma koji se nude na promatranju kulturnih i povijesnih znamenitosti. Proizvode pustinjskog turizma izrađuje lokalno stanovništvo te ih kasnije nude turistima po određenoj cijeni. Turisti se prije putovanja u pustinju trebaju izbliza upoznati s potencijalnim nepogodama koje ih mogu spriječiti u daljnjem istraživanju pustinjskih prostora (<https://www.unwto.org/>).

3.3. Atrakcije i aktivnosti pustinjskog turizma

Atrakcije i aktivnosti u pustinjskim područjima poprilično su drugačije nego u ostalim geografskim područjima. Turistički radnici pustinjskog područja detaljno trebaju prilagoditi aktivnosti vremenskim uvjetima i upozoriti turiste na potencijalne rizične situacije. Atrakcije na pustinjskom području osjetno utječu na kvalitetu turističkog aranžmana. Najpoznatije atrakcije su oaze, pješčane dine, spilje, safari i različite stijene.

Pustinjske oaze mogu biti resurs za razvoj turizma na više načina. Oaze kao otoci vegetacije u pustinjskom krajoliku pružaju mirno utočište, dobro za zasluženi predah nakon dugog putovanja pustinjom. Okoliš i prirodna bogatstva oaze podižu raspoloženja turista. Najpoznatiji prirodni resurs su palme i datulje koje služe kao tradicionalni izvor hrane za pustinjske narode. Osim izvora hrane, ugodna klima oaza najprivlačniji je element koji čini oazu vrlo traženom turističkom atrakcijom. Jedna od najglasovitijih pustinjskih oaza je oaza Siwa koja se nalazi u središtu zapadne egipatske pustinje. Istoimeno jezero Siwa poznato je turističko odredište čiju obalu čine broje jednostavne luksuzne eko-kuće. Objekti koji okružuju jezero izgrađeni su od palminog drva, slanog kamena i gline prema tradicionalnoj tehnici građenja koja se zove kershaf. Kuće izgrađene navedenom tehnikom gotovo su nevidljive jer se njihove nijanse stapaju s bojom pijeska. S druge strane jezera nalazi se golemo područje pustinjskog pijeska te jedno od najvećih polja dina na svijetu.

Slika 6 Oaza Siwa

Izvor: <https://www.egyptadventurestravel.com/blog/siwa>

Pješčane dine kao atrakcije mogu poslužiti i kao prostor za različite aktivnosti poput skijanja, jahanja deva ili vožnje terenskim vozilima. Pustinja na području Afrike poznate su po svojim velikim pješčanim dinama te kao takve privlače velik broj turista. Najpoznatija aktivnost na pješčanim dinama je vožnja terenskim vozilima. Turističke ture po pješčanim dinama su vrlo opasne te ih zbog toga turisti samostalno ne posjećuju.

Spilje i stijene nekih pustinja poznate su po tome što izgledaju neobično, a ipak su nastale prirodnim putem. Stijene se mogu također iskoristiti za različite aktivnosti kao alpinizam, planinarenje, vožnju različitim prijevoznim sredstvima ili promatranje zvijezda. Unutarnje pustinja najbolje su vrste pustinja za planinarenje i promatranje pustinjskog okoliša.

Zanimljiva aktivnost za posjetitelje pustinja Namib je jahanje konja. Jahanjem turisti prolaze kroz savane, planine, kanjone, oaze, upoznaju biljni i životinjski svijet te većinom svoje ture završavaju na obalama atlantskog oceana . (Ferguson, 2002: 40-42).

Bikaner Camel Festival najpoznatiji je festival na području pustinja Thar u sjeverozapadnoj Indiji te se održava svakog siječnja. Najpoznatija aktivnost događaja je utrka devama gdje turisti mogu vidjeti velike povorke deva, utrke i natjecanje za najbolje okićenu devu. Jahanje deva u ostalim pustinjama je ujedno i aktivnost za turiste. Lokalni vodiči vode grupe turista na devama te ih na taj način upoznaju sa lokalnom kulturom, načinom života i bogatim pustinjskim krajolikom (<https://www.britannica.com/sports/camel-racing>).

Sljedeća zanimljiva aktivnost za turiste su obilasci povijesnih mjesta i ruševina. Pustinjska područja imaju bogate kulturno povijesne ostavštine te kao takve predstavljaju odredišta za brojne istraživače i znanstvenike. Pustinja Wadi Rum poznata je po svojim ostavšinama zbog svoje izvornosti, načinu gradnje i poviješću. Wadi Rum zaštićeno područje prostire se na površini od 74.200 hektara te je poznato po slikama i natpisima u stijenama koje predstavljaju bogatu kulturnu tradiciju povijesnih stanovnika (<https://whc.unesco.org/en/list/1377/>).

Turistički animatori na pustinjskom području također imaju veliku ulogu u stvaranju novih atrakcija i aktivnosti za turiste. Lokalni animatori mogu provesti turiste po lokalnim selima, upoznati ih sa aktivnostima kojima se lokalna zajednica bavi te organizirati različite igre za turiste mlađe dobi. Animacijski programi mogu biti značajna dopuna dodatnih sadržaja u pustinjskoj turističkoj ponudi koji dodatno potiču turiste da sudjeluju u izboru aktivnosti koje mogu učiniti njihov boravak u destinaciji zabavnijim i ugodnijim (Valčić, 2018).

3.4. Smještajni kapaciteti pustinjskog turizma

Smještajni kapaciteti bitni su segmenti za razvoj turizma. Turistička putovanja u daljnja mjesta apsurdna su bez ostvarivanja noćenja u nekom smještajnom objektu. Smještajni kapaciteti u pustinjskom turizmu razlikuju se od standardnih smještajnih kapaciteta koji se nalaze na drugačijim prostorima. Zbog geografskog položaja, zahtjevne klime i nedovoljne prometne povezanosti smještajni objekti u pustinjama uglavnom služe samo za noćenje, što znači da ne sadrže mnogo dodatnih usluga. Pustinjski turistički aranžmani uglavnom uključuju noćenja u hotelu koji su prostorno udaljeniji od pustinja, smještaje lokalnog stanovništva, smještaje u oazama, kamp odredištima koja uključuju spilje ili šatorima. Hoteli u pustinjskim prostorima uglavnom su smješteni u gradovima koji su okruženi pustinjama ili u većim oazama unutar pustinje. Najpoznatiji hotel zapadne egipatske pustinje je Adrere Amellal Lodge koji se nalazi u oazi Siwa. Ime je dobio po obližnjoj „Bijeloj planini“ te je izgrađen prema tradicionalnoj tehnici gradnje. Hotel je nalik palače te je izgrađen kombinacijom palminog drveta i zemlje (Ferguson, 2002).

Najpoznatiji oblik smještaja u pustinjskim područjima su šatori i kamp odredišta. Šatori zbog svoje jednostavnosti i dostupnosti predstavljaju najčešći oblik smještaja u pustinji. Temperature u pustinjama tijekom noći su ipak nešto niže, ali su ipak pogodne za noćenje. Kamp odredišta na pustinjskim područjima sastoje se od više šatora koji se nalaze na istom prostoru. Prema (https://www.tripadvisor.com/Hotel_Review-g664990-d1965447-Reviews-Erg_Chigaga_Luxury_Desert_Camp-M_Hamid_Souss_Massa.html) jedan od najboljih primjera kamp odredišta je Erg Chigaga koje se nalazi u Maroku. Kamp može primiti 18 osoba koje su raspodijeljene u 9 šatora. Svaki šator u ima *king size* krevet, solarnu rasvjetu, *walk in* kupaonicu te su opremljeni kvalitetnim madracima i posteljinom.

Osim kamp odredišta, šatora i hotela turisti koriste smještaj lokalnog stanovništva. Smještajni kapaciteti lokalnog stanovništva nalik su kamp odredištima, objekti su građeni prema tradicijskog gradnji te mogu primiti malen broj turista. Turisti se danas sve više odlučuju na smještaj lokalnog stanovništva zbog toga jer ih domaćini najbolje upoznaju s atrakcijama, upozoravaju na potencijalne prijetnje te im dijele korisne savjete za nastavak putovanja pustinjom (<https://www.unwto.org/>).

3.5. Promocija pustinjskog turizma

Komunikacijski kanali u raznim oblicima imaju iznimno važnu ulogu u turizmu. Kreativni dizajn, kvalitetan tekst, slika ili videozapis svakako ostavljaju dobar dojam ciljanoj skupini. *Online* komunikacijski kanali u blagoj su prednosti nad *offline* komunikacijskim kanalima, što je uz napredak informatičke tehnologije i realno. Pod *offline* komunikacijske kanale podrazumijevamo razne izvan mrežne kanale koji dopiru do ciljanih skupina. Primjeri *offline* komunikacijskih kanala su TV i radio oglašavanja, oglasi u tiskanim medijima, billboardi, plakati, direktne pošte ili sajamska izlaganja i naravno direktna komunikacija. Direktna komunikacija ostavlja najveći dojam u turističkim tokovima. Potrošači nakon što direktno čuju preporuke od drugih potrošača, kasnije se dodatno informiraju ili putem *offline* kanala ili putem *online* kanala što dovodi do povećanja zainteresiranosti o određenom lokalitetu. Promocije u turizmu doživjele su svoj uspjeh paralelno s razvojem informatičke tehnologije, odnosno putem *online* komunikacijskih kanala. Povećani pristup internetskim preglednicima i stranicama turistima omogućuje brži i jednostavniji pronalazak korisnih informacija za putovanja. Promocija turističkih proizvoda i usluga složen je proces pomoću kojeg hotelske industrije, turističke agencije, turističke zajednice i ostale turističke industrije žele doći do svojih ciljanih skupina. Pustinjski turizam danas se najviše promovira putem *online* komunikacijskih kanala i društvenih mreža. Turističke agencije svoje aranžmane vezane za pustinjska putovanja objavljuju na svojim internetskim stranicama, *Facebook*, *Tik-tok* i *Instagram* profilima. Zbog masovne posjećenosti navedenih internetskih platformi, potencijalni turisti se lakše mogu informirati o određenoj pustinji. Velika prednost promoviranja na internetskim stranicama je ta što turisti mogu vidjeti recenzije prethodnih posjetitelja, te na temelju njihovih iskustva izbjeći eventualne neželjene situacije. Povećanje interesa za putovanje u pustinju u velikoj mjeri pridonose i brojni blogeri koji svoje videozapise, fotografije i iskustva dijele na društvenim i internetskim stranicama. Promocija putem internetskih stranica i društvenih mreža ipak može biti nezgodna. Netočnost podataka može predstavljati prijetnju za eventualne turiste. Postoji mnogo internetskih stranica koje turistima prikazuju netočne podatke i krive novčane iznose aranžmana. Prilikom informiranja o određenoj pustinji, najsigurnije je kontaktirati turističke agencije, pročitati internetske stranice sa konkretnim smjernicama ili se savjetovati turistima s koji su već prije putovali u pustinju (<https://www.unwto.org/>). Današnje uspješne marketinške tvrtke obično koriste hibridne kanale kako bi lakše privukli pažnju potencijalnih potrošača i klijenata na bilo kojem tržišnom području (Kotler, 2002).

4. POZITIVNI I NEGATIVNI UČINCI PUSTINJSKOG TURIZMA NA LOKALNO STANOVNIŠTVO

Razvoj turizma na određenom području za sobom donosi niz pozitivnih i negativnih efekata. (Vukonić 2010.) navodi da unapređenjem kvalitete turističkih aranžmana s naglaskom na očuvanje prirodnih prostora i održivost, pozitivnih učinci mogu doseći prednost u odnosu na negativne učinke u budućnosti. Prednost razvoja turizma na nekom području je poboljšanje ekonomske situacije, povećanje zaposlenosti, bolja prometna povezanosti, unapređenje infrastrukture i stvaranje prepoznatljivosti destinacije. Stvaranjem navedenih učinaka također se razvija gospodarstvo, trgovina, promet i sport. Turizam na određenom prostoru djeluje kao pokretač za razvoj ostalih industrijskih grana. S druge strane pretjerani rast turizma dovodi do neželjenih situacija, koje na kraju najviše utječu na lokalno stanovništvo. Negativni učinci turizma su zagađenje, masovnost, razvoj kriminala i pretjerano iskorištavanje prirodnih resursa.

Lokalno stanovništvo pustinjskih područja karakteriziraju slabi ekonomski status, teški životni uvjeti i siromaštvo. Stanovnici su se prilagodili ekstremnim vremenskim uvjetima kako bi zadovoljili svoje egzistencijalne potrebe. Turizam ipak pridonosi boljem funkcioniranju lokalnog stanovništva pustinjskog područja na način da stanovnici mogu plasirati svoje proizvode i usluge na turističko tržište. Lokalno stanovništvo najviše profitira kroz iznajmljivanje smještajnih kapaciteta koji za turiste ne predstavljaju prevelik financijski trošak. Osim korištenja usluga smještaja, posjetitelji se mogu pobliže upoznati s lokalnom kulturom, načinom rada i načinu preživljavanja u pustinji. Dio prihoda lokalno stanovništvo ostvaruje kroz prodaju autohtonih suvenira i predmeta. Turizam u pustinji može pridonijeti borbi protiv siromaštva kroz stvaranje suradnje s lokalnim zajednicama s ciljem da se dobit od turizma reinvestira i pravedno raspoređuje. Napredak može biti vidljiv i kroz korištenje lokalnih proizvoda, stvaranjem potražnje za njima što ujedno pomaže u poticanju lokalne poljoprivredne aktivnosti. Pozitivni učinci pustinjskog turizma u budućnosti trebaju biti temeljeni na poštivanju socio-kulturne autentičnosti, čuvanju izgrađene kulturne baštine, tradicionalnih vrijednosti i doprinosu međukulturalnom razumijevanju i toleranciji (<https://www.unwto.org/>).

Negativni učinci pustinjskog turizma najviše se osjete u zagađenju pustinjskih prostora koji služe kao poljoprivredna zemljišta. Rezultati zagađenja zbog masovnosti turizma su smanjeni prinosi usjeva, iscrpljeni potoci i podzemne vode te isprano tlo. Kombinacija svih rezultata zagađenja dovodi do otežavanja životnih uvjeta lokalnog stanovništva. Osim narušavanja

prirodnih resursa, pustinjski turizam može značajno utjecati na živote lokalne zajednice. Drugi najveći problemi su nedostatak poštovanja prema tradicionalnom načinu života, neravnomjerna raspodjela ekonomskih koristi od turizma, pljačke arheoloških nalazišta, degradacija umjetničkih ostavština i prenatrpanošću posjetitelja što dovodi do remećenja nematerijalne baštine društva (<https://www.unwto.org/>).

Cilj turističkog razvoja je da lokalna zajednica osjeti ekonomske koristi od razvoja turizma, te da stečena ekonomska sredstva ne odlaze izvan lokalne zajednice. Međutim, trošak sanacije štetnih ekoloških i društvenih posljedica razvoja pada na teret lokalnoj zajednici koja često treba izdvojiti novčana sredstva za napravljene štete. Ako se poduzmu preventivne mjere za ograničavanje štetnih učinaka na pustinju i na njezinu lokalnu zajednicu, turizam može dati istinski doprinos održivom razvoju pustinjskih područja (Vukonić, 2010).

4.1. Obrazovna struktura pustinjskih vodiča

Turistički vodič je osoba koja pruža turistima usluge pokazivanja i stručnog tumačenja prirodnih ljepota i vrijednosti, kulturno-povijesnih spomenika, umjetnička djela, etnografskih i drugih znamenitosti, povijesnih događaja, ličnosti, legendi o tim događajima i ličnostima, gospodarskih i političkih tijekova i zbivanja. Ne smatra se turističkim vodičem osoba koja obavlja poslove stručnog vođenja u muzeju, galeriji, zaštićenim područjima, na arheološkom lokalitetu i slično, gorski vodič, planinski vodič, speleološki vodič, voditelj u ronilačkom turizmu, vodič u lovu i ribolovu te nastavno osoblje obrazovnih ustanova kada izvodi izvanškolsku ili terensku nastavu. (N.N. 2017 :2892)

Dobrog pustinjskog turističkog vodiča čini kombinacija kvaliteta vezanih uz osobne ličnosti i profesionalne vještine. Vodiči koji su specijalizirani za turističke ture po pustinjama moraju temeljito poznavati pustinjske prostore i potencijalne rizike koje oni sadrže. Bitna stvar kod vođenja turističkih tura po pustinjama je poznavanje stranih jezika i dobra vremenska orijentacija. Vremenska orijentacija ključan je faktor za vođenje turističkih tura zbog toga jer su turisti izloženi ekstremnim vremenskim uvjetima te zbog toga vodiči moraju znati prilagoditi vrijeme za razgledavanje i odmor od vrućina.

5. ISTRAŽIVANJE ISKUSTVA TURISTA PUSTINJSKOG TURIZMA

U svrhu pisanja završnog rada provedeno je istraživanje o iskustvima turista pustinjskog turizma. Navedenim se istraživanjem pokušavalo utvrditi osnovno poznavanje pustinjskih

područja, iskustva turista koji su već boravili u određenim pustinjama te njihovo zadovoljstvo ponudom od strane turističkog vodiča, turističke agencije ili lokalnog stanovništva. Istraživanjem su također obuhvaćene aktivnosti kojima su se turisti bavili tijekom boravka u pustinji. Dobiveni rezultati istraživanja, metodologija istraživanja i karakteristike uzroka opisani su u daljnjim odjeljcima.

5.1. Metodologija istraživanja

Ciljevi istraživanja bili su sljedeći.

1. Utvrditi poznavanje pustinje ispitanika
2. Istražiti jesu li ispitanici bili zadovoljni turističkom ponudom na pustinjskom području
3. Utvrditi potencijalne akcije za unapređenje pustinjskog turizma
4. Utvrditi utjecaj pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo

Korištena je opisna vrsta istraživanja kako bi se saznalo osnovno poznavanje pustinja, stavovi ispitanika koji su već posjetili pustinju i stavovi onih ispitanika koji nisu posjetili pustinje. Istraživanje je provedeno u obliku *online*- ankete zbog lakoće i jednostavnosti rješavanja upitnika, jednostavnije obrade prikupljenih podataka i dostupnosti velikog broja ispitanika. Uvodna pitanja anketnog upitnika su demografskog tipa, nakon koje slijede pitanja vezana uz poznavanja pustinja. Sljedeća pitanja vezana su uz zainteresiranosti ispitanika da se priključe u turističke tokove na pustinjskim područjima, odnosno planiraju li u budućnosti posjetiti još neke određene pustinje. Glavni dio anketnog upitnika je ispitivanje zadovoljstva turista koji su već boravili u pustinji, koji su njihovi stavovi prema omjeru cijene i kvalitete usluge, koliko dugo su boravili u pustinji, koje turističke atrakcije su posjetili, koju vrstu smještaja su odabrali i koliko su bili zadovoljni uslugom turističkih vodiča. Anketni upitnik je objavljen na nekoliko *Facebook* grupa u kojima članovi razmjenjuju iskustva o svojim putovanjima, međusobno se savjetuju i otkrivaju nove destinacije. Dobiveni podaci obrađeni su opisnom analizom te su grafički prikazani.

5.2. Karakteristike uzroka

Uzorak istraživanja predstavljale su osobe koje su već putovale u određene pustinje, ali i osobe koje su zainteresirane za putovanje u pustinju. Anketnim upitnikom željelo se istražiti

motivacija potencijalnih ispitanika koji žele posjetiti pustinju i iskustva turista koji su već posjetili pustinju. *Online* anketni upitnik koji se sastoji od 20 pitanja popunilo je 105 ispitanika. Početna pitanja su općenita pitanja vezana uz dob i radni odnos, dok se ostala pitanja odnose na poznavanje pustinjskog turizma i potencijalne mogućnosti za napredak. U navedenom istraživanju postavljena su sljedeća pitanja:

1. Molimo označite kojoj dobnoj skupini pripadate.
2. Navedite stupanj obrazovanja koji ste postigli do sada.
3. Navedite u kakvo ste radnom odnosu.
4. U kratkim crtama opišite koliko ste upoznati s pustinjskim turizmom.
5. Planirate li u budućnosti posjetiti određenu pustinju?
6. Koliko pustinja ste posjetili?
7. Na ljestvici od 1 do 5 označite kakav po vama ima utjecaj pustinjski turizam na lokalno stanovništvo
8. Kako ste se informirali o putovanju u pustinju?
9. Za koje od navedenih pustinja ste čuli?
10. Koliko vremenski ste se zadržali u pustinji?
11. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, biste li htjeli opet posjetiti neku drugu pustinju?
12. Koliko vam je fizički bilo naporno upoznavati atrakcije određene pustinje?
13. Promovira li se po vama dovoljno pustinjski turizam?
14. Koliko ste financijski platili svoje putovanje u pustinju?
15. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, jeste li bili zadovoljni uslugom lokalnih turističkih vodiča?
16. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, označite koji sadržaji su vam bili najzanimljiviji.
17. U kratkim crtama opišite koji turistički sadržaji bi imali pozitivan utjecaj na turiste tijekom svojeg boravka u pustinji.
18. Na ljestvici od 1 do 5 označite koliko po vama ima pustinjski turizam financijski pozitivan utjecaj na lokalno stanovništvo.
19. Ukoliko ste proveli noć u pustinji, označite vrstu smještaja u kojem ste boravili.
20. Na ljestvici označite kakav će po vama biti fokus na turističke tokove unutar pustinje u budućnosti.

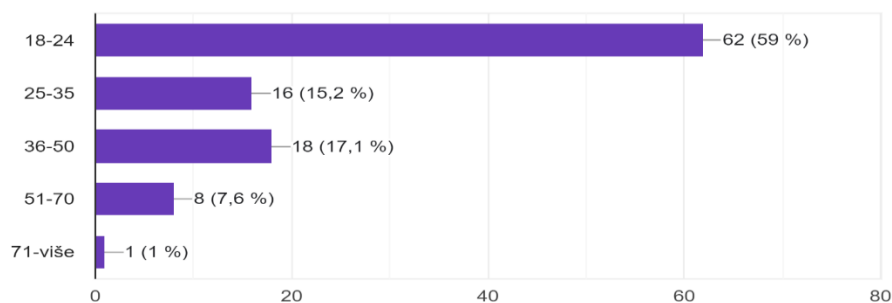
5.3. Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja prikazali su da većina ispitanika pripada dobnoj skupini od 18 do 24 godine, njih 59,8%. Dobnoj skupini od 25 do 35 godina pripada 15 ispitanika, odnosno 14,7%. Osam ispitanika pripada dobnoj skupini od 51 do 70 godina dok jedan ispitanik pripada dobnoj skupini od 71 godine i više.

Graf 1. Dobna skupina ispitanika

1. Molimo označite kojoj dobnoj skupini pripadate.

105 odgovora

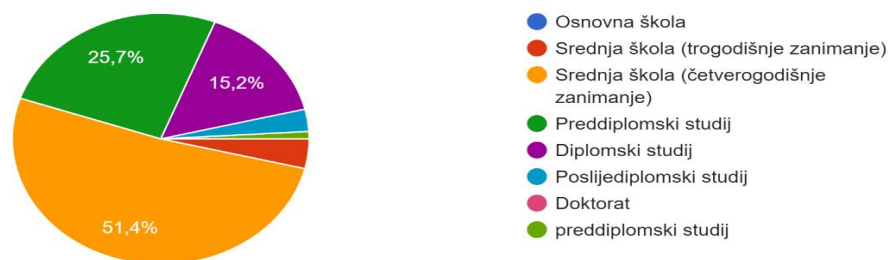
Izvor: Vlastita izrada autora.

Sljedeće pitanje iz anketnog upitnika odnosilo se na stupanj obrazovanja ispitanika. Većina ispitanika ima završeno četverogodišnje zanimanje, njih 52%. 24,5% ispitanika završilo je preddiplomski studij. 15,7% ispitanika završilo je diplomski studij.

Graf 2. Stupanj obrazovanja ispitanika

2. Navedite stupanj obrazovanja koji ste postigli do sada.

105 odgovora

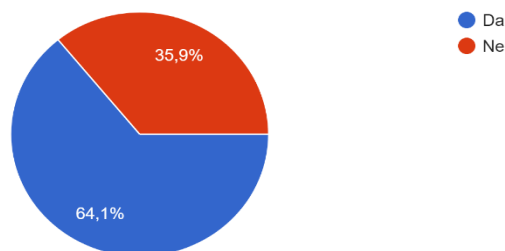
Izvor: Vlastita izrada autora.

Iduće pitanje iz anketnog upitnika odnosilo se na zainteresiranost ispitanika za odlazak u pustinju. 65 od 100 ispitanika potvrdilo je da bi u budućnosti posjetili pustinju, što čini

ukupno 65%. 35%, odnosno 35 ispitanika izjasnilo se da u budućnosti ne planira posjetiti niti jednu pustinju.

. Graf 3. Potencijalni posjet pustinje

5. Planirate li u budućnosti posjetiti određenu pustinju?
103 odgovora

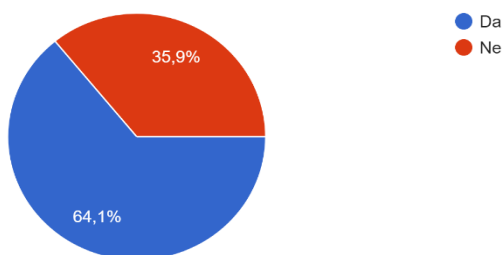
Izvor: Vlastita izrada autora.

U sljedećem pitanju ispitanici su u kratkim crtama trebali opisati koliko su upoznati s pustinjskim turizmom. Prema zabilježenim odgovorima može se zaključiti da su ispitanici površno upoznati s pustinjskim turizmom.

pitanje odnosilo se na zainteresiranost ispitanika za potencijalni posjet pustinji. 65 od 100 ispitanika potvrdilo je da bi u budućnosti posjetili pustinju, što čini ukupno 65%. 35%, odnosno 35 ispitanika izjasnilo se da u budućnosti ne planira posjetiti niti jednu pustinju.

Graf 4. Zainteresiranost posjeta pustinji

5. Planirate li u budućnosti posjetiti određenu pustinju?
103 odgovora

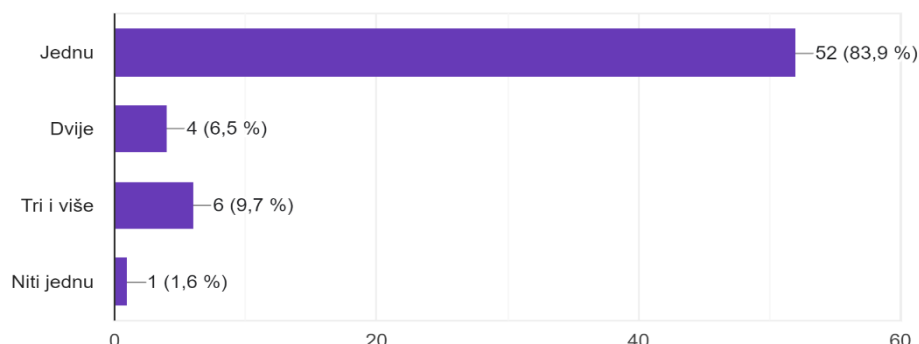
Izvor: Vlastita izrada autora.

Sljedeće pitanje se odnosilo na broj pustinja koje su ispitanici posjetili. 49 ispitanika posjetilo je jednu pustinju. 4 ispitanika posjedilo je dvije pustinje dok je njih 6 posjetilo 3 i više pustinja.

. Graf 5. Broj posjećenih pustinja ispitanika

6. Koliko pustinja ste posjetili?

62 odgovora

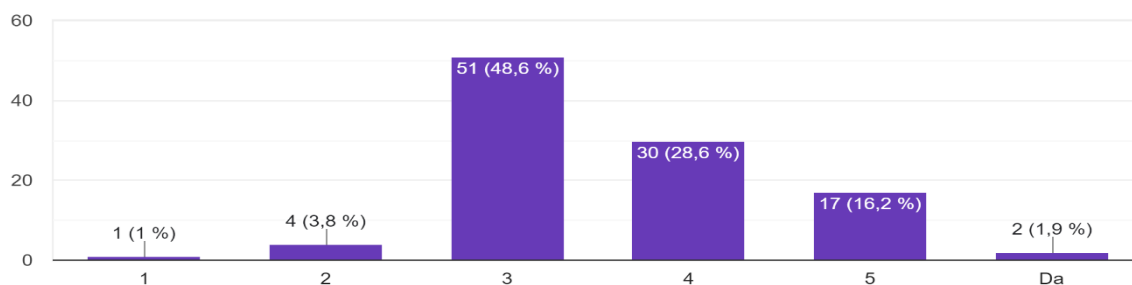
Izvor: Vlastita izrada autora.

Daljnje pitanje odnosilo se na utjecaj pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo. Ispitanici su svoj stav iznijeli pomoću ljestvice za odgovore. Prema prikazanim rezultatima može se zaključiti da 49% ispitanika smatra da pustinjski turizam ipak ima pozitivan utjecaj na lokalno stanovništvo ali ne u prevelikoj mjeri.

Graf 6. Utjecaj pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo

7. Na ljestvici od 1 do 5 označite kakav po vama ima utjecaj pustinjski turizam na lokalno stanovništvo.

105 odgovora

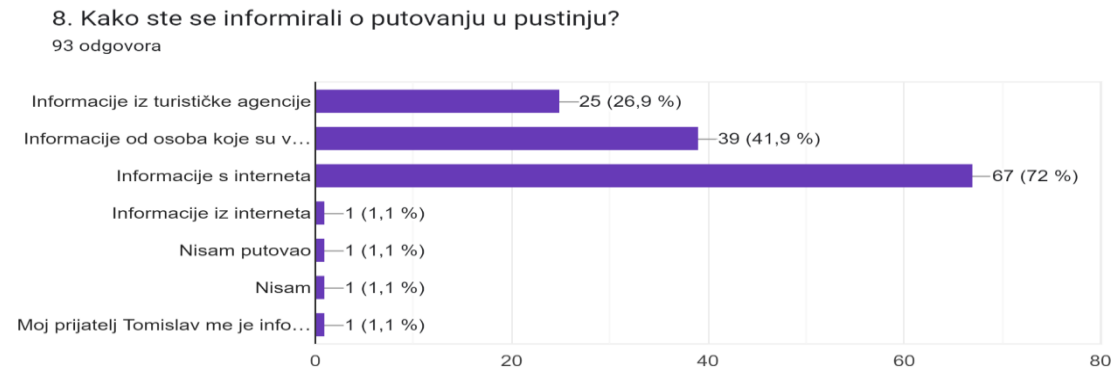

Izvor: Vlastita izrada autora.

Iduće pitanje odnosilo se na izvor informiranja ispitanika o određenoj pustinji. Prema rezultatima istraživanja, može se zaključiti da se većina ispitanika koristila informacijama s

interneta, čak njih 72%. 41,1% ispitanika koristilo se informacijama od osoba koje su već putovale u pustinju, dok se 27,8% ispitanika koristilo informacijama iz turističke agencije.

Graf 7. Izvor informiranja o pustinjama

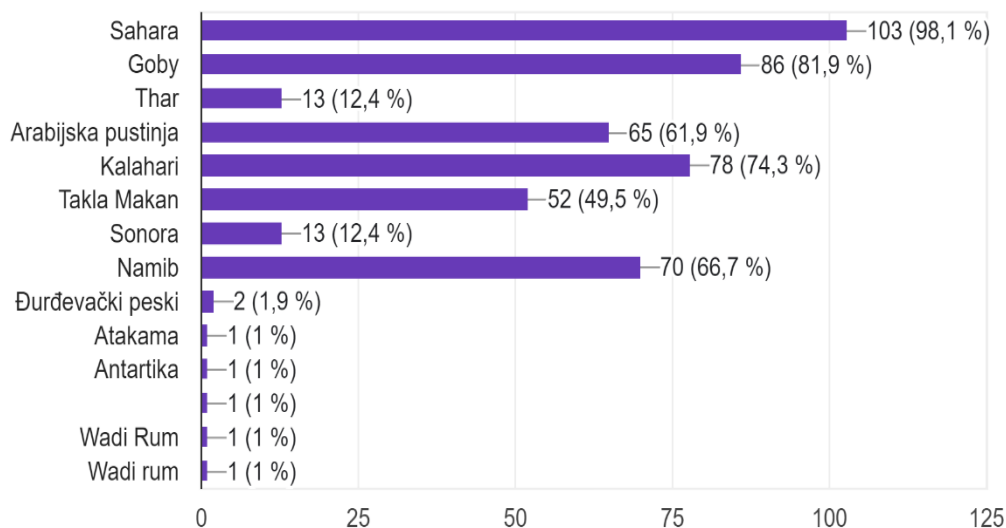
Izvor: Vlastita izrada autora.

Daljnje pitanje odnosilo se na opće poznavanje pustinja. Ispitanicima su ponuđene određene pustinje te su ispitanici označili one pustinje za koje su čuli. 98% ispitanika je čulo za Saharu. 81% ispitanika za pustinju Gobi. 13 od 102 ispitanika označilo je pustinju Thar. 63 od 102 ispitanika označilo je Arabijsku pustinju. 74,5% ispitanika čulo je za pustinju Kalahari. 50% ispitanika označilo je pustinju Takla Makan. 13 od 102 ispitanika označilo je pustinju Sonora. 66,7% ispitanika je čulo za pustinju Namib. Dva ispitanika navela su Đurđevačke peske. Dva od 102 ispitanika označilo je pustinju Wadi rum. Jedan ispitanik označio je pustinju Atakama i jedan ispitanik je označio pustinju Antarktiku.

Graf 8. Poznavanje pustinje

9. Za koje od navedenih pustinja ste čuli?

105 odgovora

Izvor: Vlastita izrada autora.

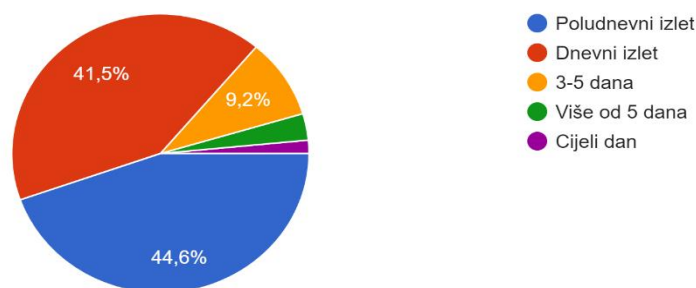
Sljedeće pitanje odnosilo se na eventualni povratak u neku drugu pustinju. Od 67 odgovora, 58 njih, odnosno 86,6% se izjasnilo da bi u budućnosti opet posjetili određenu pustinju. 9 ispitanika odnosno 13,4% se izjasnilo da u budućnosti neće posjetiti neku drugu pustinju.

Nadolazeće pitanje odnosilo se na vremenski period proveden u pustinji, vidljivo je da se 45,2% ispitanika zadržalo u pustinji kroz poludnevni izlet. 40,3% ispitanika provelo je cijeli dan u pustinji kroz dnevni izlet. 3,7% ispitanika provelo je tri i više dana u pustinji dok su 2 ispitanika provela više od pet dana u pustinji.

Graf 9. Vremenski period u pustinji

10. Koliko vremenski ste se zadržali u pustinji?

65 odgovora

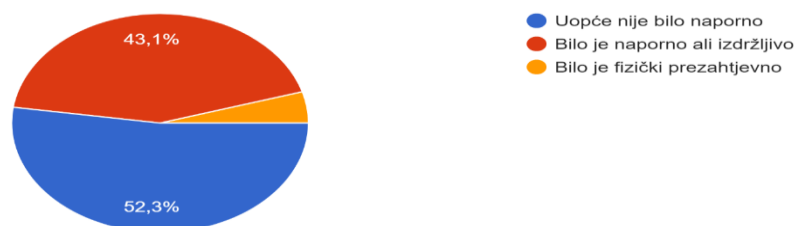
Izvor: Vlastita izrada.

Iduće pitanje iz anketnog upitnika odnosilo se na fizički napor tijekom putovanja kroz pustinju. Iz grafa je vidljivo da se 54,8% ispitanika izjasnilo da putovanje u pustinju nije bilo uopće naporno. 40,3% ispitanika smatraju putovanje u pustinju naporno ali ipak izdržljivo, dok se 4,8% ispitanika izjasnilo da im je putovanje u pustinju predstavljalo fizički prezahtjevan napor.

Graf 10. Fizički napor tijekom putovanja

12. Koliko vam je fizički bilo naporno upoznavati atrakcije određene pustinje?

65 odgovora

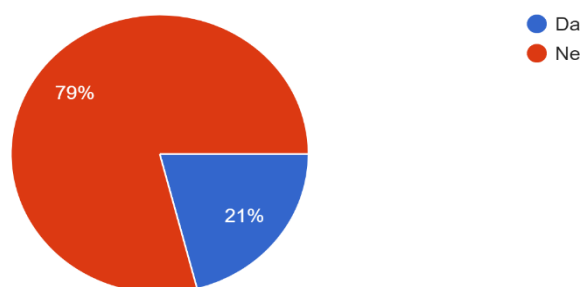
Izvor: Vlastita izrada autora.

Iduće pitanje odnosilo se na promoviranje pustinjskog turizma. Na prikazanom grafu ispitanici su se u većoj mjeri izjasnili da se pustinjski turizam dovoljno promovira, njih čak 78,4%. 21,6% ispitanika smatra da se pustinjski turizam dovoljno ne promovira.

Graf 11. Promocija pustinjskog turizma

13. Promovira li se po vama dovoljno pustinjski turizam?

105 odgovora

Izvor: Vlastita izrada autora.

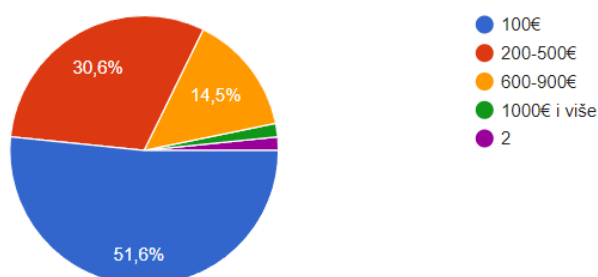
Ispitanici su se prilikom navedenog pitanja izjasnili o finansijskom trošku kojeg su morali platiti kako bi realizirali putovanje u pustinju. 51,6% ispitanika je platilo svoje putovanje 100€. 30,6% je platilo iznos između 200€ i 500€. 14,5% ispitanika ankete platilo je svoje putovanje u pustinju između 600€ i 900€. 1,6% ispitanika svoje putovanje platilo je više od 1000€.

Graf 12. Finansijski teret putovanja

14. Koliko ste finansijski platili putovanje u pustinju?

62 odgovora

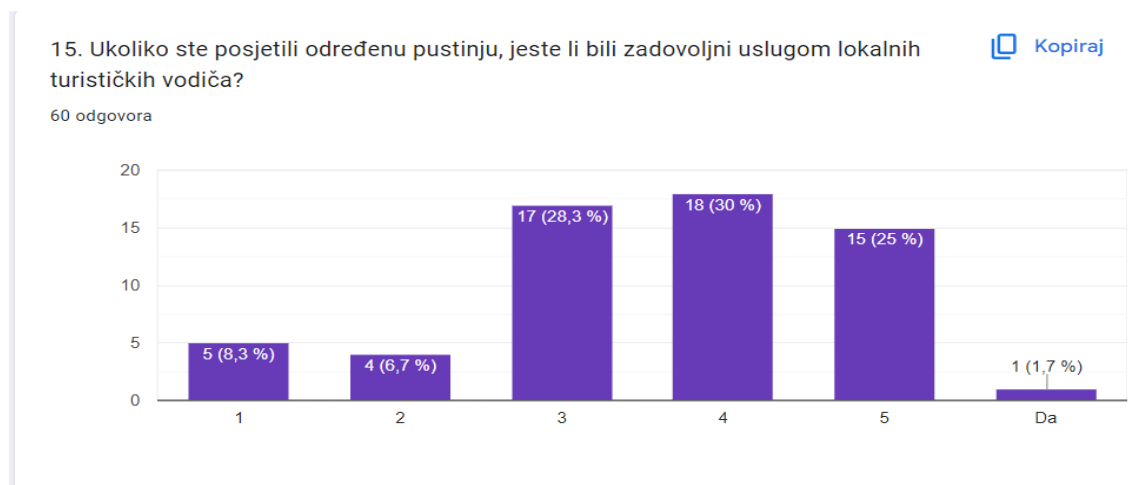
Kopiraj

Izvor: Vlastita izrada autora.

Sljedeće pitanje iz anketnog upitnika odnosilo se na zadovoljstvo ispitanika uslugom lokalnih turističkih vodiča. Ispitanici su na ljestvici od 1 do 5 morali označiti zadovoljstvo usluge.

. Graf 13. Zadovoljstvo usluge turističkih vodiča

Izvor: Vlastita izrada autora.

Daljnje pitanje anketnog upitnika odnosilo se na sadržaje u pustinji. Ispitanici su u kratkim crtama opisali najzanimljivije aktivnosti kojima su se bavili tijekom svojeg boravka u pustinji. Prema prikazanim podacima može se zaključiti da je jahanje deva bila najzanimljivija aktivnost. 45,6% ispitanika izjasnilo se da im je najzanimljivija aktivnost bila boravak u oazama. 24 ispitanika je izdvojilo promatranje zvijezda kao najzanimljiviji sadržaj, dok je 33,3% njih najviše uživalo u ugostiteljskoj ponudi. Najzanimljivije aktivnosti za ostatak ispitanika su vožnja terenskim vozilima, penjanje, hodanje i prirodni resursi same pustinje.

Graf 14. Sadržaji pustinjskog turizma

Izvor: Vlastita izrada autora.

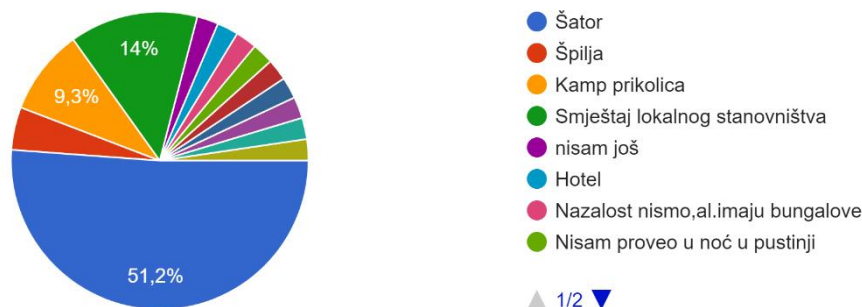
U sljedećem pitanju ispitanici su u kratkim crtama trebali opisati koji turistički sadržaji bi imali pozitivan utjecaj na turiste tijekom svojeg boravka u pustinji. Većina ispitanika tvrdi kako bi upoznavanje života lokalnog stanovništva, više prirodne nauke i manje luksuznih sadržaja imali veći pozitivni utjecaj na turiste.

Nadolazeće pitanje odnosilo se na financijski pozitivan utjecaj pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo. Ispitanici su na ljestvici od 1 do 5 morali označiti utjecaj turizma na lokalno stanovništvo. 34 ispitanika, odnosno 37,7% njih označilo je broj 4 na ljestvici, 27,5% njih označilo je broj 3 dok su ostali ispitanici u manjim postocima označili brojeve 1, 2 i 5.

Posljednji grafik onketnog upitnika odnosio se na smještani objekt u kojem su ispitanici boravili. 51,2% ispitanika noć je provela u šatoru. 9,3% ukupnih ispitanika provelo je noć u kamp prikolici. 14% ispitanika poslužilo se smještajem lokalnog stanovništva. Ostatak ispitanika proveo je noć u hotelu i špiljama u blizini pustinje.

Graf 15 Smještajni kapaciteti u pustinji

19. Ukoliko ste proveli noć u pustinji, označite vrstu smještaja u kojem ste boravili.
43 odgovora

Izvor: Vlastita izrada autora.

5.4. Ograničenja istraživanja

Prilikom provođenja istraživanja nije bilo većih ograničenja u vezi prikupljanja podataka ciljane skupine. Anketni upitnik postavljen je na *Facebook* grupe čiji članovi međusobno razmjenjuju iskustva o svojim putovanjima. Pitanja iz anketnog upitnika su bila pojednostavljena te je svaki ispitanik mogao konkretno odgovoriti na svako postavljeno pitanje. Većina ispitanika je boravila u pustinji i na neki način sudjelovala u pustinjskom turizmu. Posjetitelji pustinja koji su ispunili upitnik, naveli su aktivnosti koje se spominju u radu, te su naveli dodatne aktivnosti za poboljšanje turističke ponude. Ispitanici koji nisu boravili u pustinji, izjasnili su se kako bi u budućnosti željeli posjetiti određenu pustinju te su također naveli potencijalne aktivnosti kojima bi se mogli baviti. Ispitanici koji su boravili u pustinji, naveli su aktivnosti, dojmove i svoja iskustva prilikom putovanja i boravka u pustinju, što je i cilj provedenog istraživanja.

6. ZAKLJUČAK

Pustinje su prostori koji su značajni po visokim temperaturama, pijesku, stijenama i odsustvu zelenila. Nalaze se gotovo na svakom kontinentu te zauzimaju velik površinski prostor. Prema vrstama, pustinje se dijele na unutarnje, suptropske, obalne i pustinje u kišnoj sjeni. Pustinje se razlikuju po klimatskim i geografskim obilježjima. Suptropske pustinje su najčešći oblik pustinja. Najpoznatija Suptropska pustinja je Sahara, poznata je po odsustvu padalina i visokim temperaturama. Unutarnje pustinje karakteristične su po tome što zauzimaju velik površinski prostor te se nalaze u unutrašnjosti kontinenta. Najpoznatija unutarnja pustinja je pustinja Gobi koja se nalazi u unutrašnjosti Azije. Obalne pustinje nastaju na područjima gdje hladne oceanske struje blizu obale rashlađuju zrak i time se stvara magla bez kišnih oblaka. Najpoznatije obalne pustinje su pustinje Atakama koja se nalazi u Južnoj Americi i pustinja Namib koja je smještena u Africi. Pustinje u kišnoj sjeni karakteristične su po tome jer se nalaze u sjeni planina, najbolji primjer pustinje u kišnoj sjeni je Južnoamerička Patagonijska pustinja.

Pustinjski turizam odnosi se na putovanje i istraživanje pustinjskih regija u rekreacijske, obrazovne i kulturne svrhe. Putovanja pustinjskim područjima mogu biti izrazito opasna zbog visokih temperatura i širokog prostora. Posjetitelji pustinjskih destinacija nikad samostalno ne odlaze istraživati pustinjska područja, već su uvijek u pratnji turističkih vodiča. Najčešće aktivnosti kojima se turisti bave su jahanje deva, promatranje zvijezda, vožnja motornim vozilima, istraživanje pustinjskih dina, boravak u spiljama, planinarenje i upoznavanje lokalne kulture. Adrenalinski turizam postaje popularna vrsta turizma koja se razvija u pustinjskim područjima, vožnja motornim vozilima kroz pustinjske dine najpopularnija je aktivnost mladih posjetitelja pustinje. Turizam u pustinjama može imati i pozitivne i negativne učinke. S pozitivne strane, može doprinijeti lokalnim gospodarstvima, podići svijest o pustinjskim ekosustavima i promicati kulturnu razmjenu. Međutim, također može opteretiti lokalne resurse, uznemiriti divlje životinje i potencijalno narušiti krhke pustinjske krajolike ako se njima ne upravlja na održiv način.

Pozitivni utjecaji pustinjskog turizma vidljivi su i kroz poboljšanje ekonomske situacije lokalnog stanovništva. Poznato je da stanovnici pustinjskih područja žive u teškim životnim uvjetima, te turizam predstavlja dobar izvor prihoda. Razvoj turizma u pustinjskim područjima pridonosi i boljem funkcioniranju trgovine, prometa i gospodarstva. Lokalni

poljoprivrednici mogu plasirati svoje proizvode na tržište te na taj način pridonijeti razvoju trgovine i turizma.

S druge strane razvoj turizma na pustinjskim područjima za sobom povlači i niz negativnih utjecaja. Razvojem turizma, nažalost raste i stopa kriminala, pustinjski prostori se više zagađuju, te se uništava kulturno-povijesna ostavština.

Tehnološkim razvojem mogu se stvoriti pomagala koja bi unaprijedila turističke aranžmane u pustinji čime bi se automatski povećao broj novih aktivnosti za turiste. Pustinja su zbog visokih temperatura opasne za posjetitelje pa zbog toga kreiranje novih aktivnosti i atrakcija treba biti temeljeno na sigurnosti turista. Kontroliranim iskorištavanjem prirodnih pustinjskih resursa, pravilnim kreiranjem turističkih aranžmana s naglaskom na održivost i očuvanje kulturno-povijesne baštine pustinjski prostori u budućnosti mogu postati elitna destinacija.

Primarno istraživanje o iskustvima turista pustinjskog turizma provedeno je pomoću *online* anketnog upitnika. Anketni upitnik bio je postavljen na društvenim mrežama kako bi se lakše pronašla ciljana skupina.

U istraživanju je sudjelovalo 105 ispitanika iz različitih dijelova svijeta koji su posjetili pustinju ili planiraju posjetiti određenu pustinju u budućnosti. Istraživanjem se nastojalo utvrditi koliko su posjetitelji pustinja bili zadovoljni turističkim aranžmanom, aktivnostima, uslugama turističkog vodiča, smještajem i ukupnim putovanjem. Cilj je također bio da ispitanici predlože potencijalne aktivnosti za poboljšanje turističkog aranžmana i da iznesu svoje mišljenje o utjecaju turizma na lokalno stanovništvo.

Provedenim istraživanjem može se zaključiti da pustinjski turizam još nije dovoljno popularan te da se treba dodatno promicati na turističkom tržištu. Za veću turističku potražnju potrebno je pobliže prezentirati atrakcije i aktivnosti koje se nude u pustinjskim prostorima.

U navedenom radu može se također zaključiti da budućnost pustinjskog turizma ovisi o očuvanju pustinjskih ekosustava i očuvanju tradicionalnih načina života lokalnog stanovništva. Postepeno unapređivanje smještanih kapaciteta, prometne infrastrukture i obogaćivanje turističkih aranžmana može podići svijest turista da se u budućnosti više uključe u turističke tokove unutar pustinja čime bi pustinjski prostori postali elitne destinacije na svjetskom turističkom tržištu.

7. LITERATURA

1. Britannica: Western Australia, <https://www.britannica.com/place/Western-Australia> (16.7.2023.)
2. Britannica: Camel racing, <https://www.britannica.com/sports/camel-racing> (16.7.2023.)
3. Britannica: Desert, <https://www.britannica.com/science/desert/Environment> (12.9.2023.)
4. Britannica: Sahara desert, <https://www.britannica.com/place/Sahara-desert-Africa> (17.7.2023.)
5. Celli, D. (2021.) Sva čuda svijeta. Zagreb: Profil knjiga d.o.o.
6. Delano Ferguson, M. (2002). *Pustinja*. Zagreb: Egmont.
7. Kotler, P. (2002). *Marketing management*.
8. Narodne novine (2017). Zakon o pružanju usluga u turizmu. Zagreb: Narodne novine d.d., (2), str. 2982
9. Petrić, M. (2006). *Osnove turizma*. Split: Ekonomski fakultet.
10. Tripadvisor: Erg Chigaga Luxury Desert Camp, https://www.tripadvisor.com/Hotel_Review-g664990-d1965447-Reviews-Erg_Chigaga_Luxury_Desert_Camp-M_Hamid_Souss_Massa.html (18.7.2023.)
11. UNESCO: Wadi Rum protected area, <https://whc.unesco.org/en/list/1377/> (17.7.2023.)
12. Veirier, L., Benmecheri, S. (2007). *Sustainable Development of Tourism in Deserts* [online]. World Tourism Organization, Madrid, Spain. Dostupno na <https://www.unwto.org/> (9.7.2023).
13. Valčić, M. (2018). *Turizam i kultura*. Zagreb: Jurčić
14. Vukonić, B. (2010). *Turizam*. Zagreb: Plejada.

PRILOZI**POPIS FOTOGRAFIJA**

Slika 1 Suptropska pustinja Sahara	8
Slika 2 Obalna Pustinja Atakama	9
Slika 3 Patagonijska pustinja u kišnoj sjeni	9
Slika 4 Pustinja Gobi.....	10
Slika 5 Najpoznatije pustinje svijeta i njihov geografski položaj	15
Slika 6 Oaza Siwa	17

POPIS GRAFIKONA

Graf 1 Dobna skupina ispitanika	25
Graf 2 Stupanj obrazovanja ispitanika	25
Graf 3 Potencijalni posjet pustinje	26
Graf 4 Zainteresiranost posjeta pustinji.....	26
Graf 5 Broj posjećenih pustinja ispitanika	27
Graf 6 Utjecaj pustinjskog turizma na lokalno stanovništvo	27
Graf 7 Izvor informiranja o pustinjama.....	28
Graf 8 Poznavanje pustinje	29
Graf 9 Vremenski period u pustinji.....	30
Graf 10 Fizički napor tijekom putovanja	30
Graf 11 Promocija pustinjskog turizma	31
Graf 12 Financijski teret putovanja	31
Graf 13 Zadovoljstvo usluge turističkih vodiča	32
Graf 14 Sadržaji pustinjskog turizma.....	32
Graf 15 Smještajni kapaciteti u pustinji	33

Anketni upitnik o iskustvima turista pustinjskog turizma

Poštovani,
pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim se ispituju iskustva turista pustinjskog turizma. Podaci prikupljeni u ovom upitniku koristiti će se za provedbu istraživačkog rada na kolegiju "Istraživanje turističkih tržišta" te za završni preddiplomski rad na temu "Pustinjski turizam" smjera Menadžment turizma i sporta na Međimurskom veleučilištu u Čakovcu. Ispunjavanje upitnika oduzima 5 minuta vremena. Vaše sudjelovanje u istraživanju je u potpunosti anonimno a pristup podacima imat će student autor završnog i istraživačkog rada. Ukoliko imate bilo kakva pitanja ili nejasnoće možete se obratiti na e mail adresu: tomislav.belaj@mev.hr

belajt12345@gmail.com [Promijeni račun](#)

 Nije dijeljeno

* Označava obavezno pitanje

1. Molimo označite kojoj dobnoj skupini pripadate. *

- 18-24
- 25-35
- 36-50
- 51-70
- 71-više

2. Navedite stupanj obrazovanja koji ste postigli do sada.

- Osnovna škola
- Srednja škola (trogodišnje zanimanje)
- Srednja škola (četverogodišnje zanimanje)
- Preddiplomski studij
- Diplomski studij
- Poslijediplomski studij
- Doktorat

3. Navedite u kakvom ste radnom odnosu.

- Zaposlen/na
- Nezaposlen/na
- Student/ca
- Umirovljenici

4. U kratkim crtama opišite koliko ste upoznati s pustinjskim turizmom.

Vaš odgovor _____

5. Planirate li u budućnosti posjetiti određenu pustinju?

Da

Ne

6. Koliko pustinja ste posjetili?

Jednu

Dvije

Tri i više

7. Na ljestvici od 1 do 5 označite kakav po vama ima utjecaj pustinjski turizam na * lokalno stanovništvo.

1 2 3 4 5

Izrazito loš utjecaj

Izrazito dobar utjecaj

8. Kako ste se informirali o putovanju u pustinju?

- Informacije iz turističke agencije
- Informacije od osoba koje su već putovale u pustinju
- Informacije s interneta
- Ostalo: _____

9. Za koje od navedenih pustinja ste čuli? *

- Sahara
- Goby
- Thar
- Arabijska pustinja
- Kalahari
- Takla Makan
- Sonora
- Namib
- Ostalo: _____

10. Koliko vremenski ste se zadržali u pustinji?

- Poludnevni izlet
- Dnevni izlet
- 3-5 dana
- Više od 5 dana

11. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, biste li htjeli opet posjetiti neku drugu pustinju?

- Da
- Ne

12. Koliko vam je fizički bilo naporno upoznavati atrakcije određene pustinje?

- Uopće nije bilo naporno
- Bilo je naporno ali izdržljivo
- Bilo je fizički prezahtjevno

13. Promovira li se po vama dovoljno pustinjski turizam? *

Da

Ne

14. Koliko ste financijski platili putovanje u pustinju?

100€

200-500€

600-900€

1000€ i više

15. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, jeste li bili zadovoljni uslugom lokalnih turističkih vodiča?

1 2 3 4 5

Izrazito ne zadovoljan/na Izrazito zadovoljan/na

16. Ukoliko ste posjetili određenu pustinju, označite koji sadržaji su vam bili najzanimljiviji.

Ugostiteljska ponuda

Jahanje deva

Promatranje zvijezda

Boravak u oazama

Ostalo: _____

17. U kratkim crtama opišite koji turistički sadržaji bi imali pozitivan utjecaj na turiste tijekom svojeg boravka u pustinji.

Vaš odgovor _____

18. Na ljestvici od 1 do 5 označite koliko po vama ima pustinjski turizam financijski pozitivan utjecaj na lokalno stanovništvo.

1 2 3 4 5

Slab financijski utjecaj ○ ○ ○ ○ ○ Jak financijski utjecaj

19. Ukoliko ste proveli noć u pustinji, označite vrstu smještaja u kojem ste boravili.

Šator

Špilja

Kamp prikolica

Smještaj lokalnog stanovništva

Ostalo: _____

20. Na ljestvici označite kakav će po vama biti fokus na turističke tokove unutar pustinje u budućnosti.

1 2 3 4 5

Nizak fokus u budućnosti Visoki fokus u budućnosti